

SZEMLE

Kisebbségek kultúrája

**A hangszer-virtuóz Liszt Ferenc 1846/47-ben Délkelet-Európában
– A Liszt-bicentenárium margójára**

Metz, Franz: Der „König des Klaviers“ auf grosser Tournee. Über Franz Liszt in Südosteuropa (1846-1847). = Spiegelungen. 6. Jg. 2011. 4. no. 378-383. p.

A zongoraművész-zeneszerző Liszt (1811-1886) harmincas éveinek derekán fordítja pályáját az alkotó elmélyülés irányába. A világ szerencséjére hosszú évtizedek állnak rendelkezésre a kifutásra. Az elhatározást, hogy véget vet a hódoló közönség tülekedésével körülvelt, hiú ragyogásnak, 1846/47 fordulóján egy utolsó turnéval pecsételi meg. Pestről indulva délkelet felé veszi az irányt; állomásai: Szekszárd, Temesvár, Lugos, Arad, Nagyszeben, Nagyenyed, Kolozsvár, Bukarest, Jászvásár/ Jaşy, Kijev, Csernovic, Isztambul. Fogadtatása már érkezőben mindenütt ünnepi. Temesvárt például diadalívet emeltek a fogadására, Arad polgármestere díszkísérettel egészen Orczyfalváig elébelovagolt, s letette a kezébe a városkulcsokat. Lugoson a zene „fejedelmének” kilétét félreértve viszont román parasztok kérelmeikkel vették körül. (Anekdota?)

Nagyszebenben különös módon csak a zeneegylet küldöttsége fogadta, majd kiderült, hogy az itteni közönség a napokban már kitombolta magát a még fiatal, de Európa-szerte ünnepeelt Sophie Bohrer most is szenzációszámra ment koncertjén, aki szinte kihívásképpen Liszt-darabokat is játszott, többek között a Goethe-versre készült Schuert-dal, az *Erlkönig* feldolgozását. A *Siebenbürgischer Bote* zenekritikusa Liszt küszöbön álló vendég szereplése előtt kissé tapintatlan módon fanyalgott a Bohrertől halott Liszt-darabok üresen dübörgő futamain és belső összefüggés-hiányán. És elkövetkezett a Liszt-est, amikor a műsorterv szerinti darabok végeztével a közönségkívánatra került sor. Akkor a szász közönségből bekiabáltak az *Erlkönig*-et követelték, a magyarok viszont a *Rákóczi-indulót*. A művész a maga részéről gyanútlanul az utóbbit választotta, és utána a zajos sikerbe belevegült a diszsonáns füttyögés. Így osztotta meg az érzelmeket Szászföldön két évvel a magyar forradalom előtt a Rákóczi-induló. A városi potentátok másnap sűrűn kérték az elnézését, egyben felajánlották egy második koncert lehetőségét, amire Liszt nem állt rá. Noha enyedi és kolozsvári szereplését követően (ahol három estét is adott) még egyszer érin-

tette várost Bukarest felé haladtában. A lapkritikus pedig még egyszer alá húzta a Liszt-darabokkal kapcsolatban meglévő különvéleményét.

A szász sajtó a magyar nemzeti hangulatkeltéssel már szembehelyezkedő érzelmekkel a továbbiakban egészében is kritikus szemmel követte Liszt erdélyi koncertkörútját. Nehezményezte a végeredményben német származású, ugyanakkor rendre francia nyelven megszólaló muzsikos magyar hazafiúi kiállását, ironizált a személye körül nyüzsgő, a mestert Bukarestig kísérő mánásifjak, mint Teleki Sándor és mások „magakelletésén”. A szászóság legalább is így appercipálta a Liszt-jelenséget. A zenéje ugyanakkor valóban telis-tele magyar vagy „magyaros” elemekkel. Kolozsvári tartózkodása alkalmával is fontos volt számára, hogy végre megismerkedjék Pócsi Laci híres cigányzenekarának játékával és dallamanyagával. A mester szebeni napjai ugyanakkor mégsem vesztek teljesen kárba későbbi munkássága szempontjából. Majdnem száz év múltán a Liszt-örökségnek elkötelezett Bartók Béla Weimarban rátalált egy rapszódia-kéziratra, amely erdélyi-romániai turnéjának emlékezetéhez kapcsolódik. A rapszódia román népi motívumanyagot dolgoz fel, Octavian Beu nagyszebeni zeneíró „Román rapszódia” cím alatt Bécsben ki is adta, ám egy epizódja előtt a kottában a „szebeni” jelzés áll. A mű egésze előlegezi a későbbi Enescu-rapszódiai hangvételét. Beu egyébként 1933-ban Nagyszebenben közreadta „Liszt Ferenc hazánkban” címmel román nyelven írt vázlatát.

Komáromi Sándor

**A poszt-szocialista emlékezési technikák politikai dimenziója:
önszerveződő énekkarok az egykori Jugoszláviában**

Petrovic, Tanja, The Political Dimension of Post-Socialist Memory Practices: Self-Organized Choirs in the Former Yugoslavia = Südosteuropa, 59 (2011), 315-329. p.

A tanulmány olyan kulturális és társadalmi gyakorlatok elemzését tűzte ki céljául, melyek pozitívan viszonyulnak a jugoszláv szocialista múlthoz. Petrovic szerint ezek a tevékenységek az emancipáció, az emlékezés és az ellenállás lehetséges forrásai, és kollektív együttműködés, szolidaritás utáni vágyat tükrözik a volt jugoszláv világban, etnikai határookra való tekintet nélkül. Az említett gyakorlatok közül a cikk elsősorban azokat az önszerveződő énekkarokat emeli ki, melyek a jugoszláv szocialista időszak dalait vették repertoárjukra, hiszen Petrovic véleménye szerint az önszerveződő énekegyüttesek jelensége tökéletes példa a szocialista múlt önműkö-